

kan odakerültek, hogy szidják a mózeseket, akik kiszabadították rabságukból s visszaszűrik a fogság húsos fazekait. Vajon ki a hibás ebben? Én, te, mi? Talán mindannyian. Talál reánk is a kijelentés: nem élünk Istennek tetsző életet. Elhagyjuk az Isten törvényeit, s önmagunkhoz szabott törvényeket alkotunk, s azok szerint élünk, és másokra is rákényszerítjük. Mert azt akarjuk, hogy csak mi érvényesüljünk, csak mi haladjunk, csak mi gazdagodjunk. Kihalt belőlünk a mások iránti megértés, könyörületesség, szeretet. Mert nincs türelmünk kivárni, hogy megérjen aratásra a vetés, azt szeretnők, ha máról holnapra - anélkül, hogy valamit is tennék érte -, ölünkbe hullna a jólét, a gazdagság. Hogy nem tudunk eléggé bízni Isten gondviselő jóságában, aki növeszti Isten országa gabonájának szárát, és elhozza annak aratását.

Figyelmezzünk hát a példázat örökszép tanítására: kell a jó mag és a jó magvetés. Legyen türelmünk kivárni a növekedést, mert a gyermek sem születik meg idő előtt, ahogy a példaszó tartja. Olvastam egy esetet, hogy egy áldott állapotban lévő asszony súlyos beteg lett. Hogy megmentsék, rákapcsolták az életmentő készüléket, de állapota nem javult. Akkor az orvosok minden igyekezete arra irányult, hogy az anyát életben tartsák, míg a gyermek eléri a hét hónapot, és életképesse fejlődik. Amikor elérkezett az idő, a gyermeket műtéttel elvették, és azután lekapcsolták az anyáról az életben tartó műszereket, és átengedték a halálnak.

Figyelmezzünk Isten megtartó, gondviselő jóságára, aki annyi nehéz helyzetünkben velünk volt, megsegített és aki most is megsegít, csak bízunk benne, mert Isten malmal lassan, de biztosan őrölnek, gondviselése nem siet, de nem is késik. Az önmagától növekedő mag példázata ébressze lankadó hitünket, táplálja reménységünket egy eljövendő boldogabb élet aratásában, Isten országa megvalósulásában. Ámen.

Dr. LEONARD SMITH

EGYMÁS NYOMDOKAIBA LÉPÜNK*

2Kor 12,18

Pál apostol újabb látogatásra készül a korinthusi gyülekezetbe. Megelőző látogatásainak célja a gyülekezeti élet megszervezése és adományok gyűjtése volt az elszegényedett jeruzsálemi gyülekezetnek. Utolsó látogatása után segítséget nyújtani küldi hozzájuk Titust, de közben értesül arról, hogy a korinthusiak lelkesedése meglankadt és különböző téves felfogások akadályozzák a gyülekezet fejlődését. Ezért utazása előtt biztosítani szeretné őket, hogy látogatásának célja hasonló a megelőző látogatások céljához, amelyet úgy ő, mint Titus is követett: építeni a gyülekezetet. "Nem egyazon lélek szerint jártunk-e? Nem azokon a nyomokon-e?" - teszi fel a kérdést.

* Angolból fordította: dr. Rezi Elek

Ma én is tudatában vagyok annak, hogy mások nyomdokain járok ugyanazon lélekkel. Egy régen dédelgetett álomom valósult meg, hogy meglátogathatom a magyarországi és az erdélyi unitárius egyházakat. Sok évvel ezelőtt hallottam rólatok, amikor még mint kisfiú édesapám térdén üldögéltem unitárius családi otthonunkban.

Nem gondoltam, hogy amikor a látogatás ideje elérkezik, abban a megtiszteltetésben is részem lesz, hogy a budapesti unitárius egyházközségben szószéki szolgálatot végezhetek. Sajnálom, hogy Erdélyben erre nem kerülhet sor, mert a hét végén vissza kell utaznom, és így Kolozsvár történelmi templomában nem tudok prédikálni. Erdélyi látogatásom főcélja az, hogy látogassam meg a Protesztáns Teológiai Intézetet, ahol az unitárius teológiai hallgatók végzik tanulmányukat. Egyben megbeszéléseket szeretnék folytatni az erdélyi unitárius egyház vezetőivel, hogy lelkészeik igénybe vehessék az angliai unitárius főiskolákon alapított ösztöndíjakat teológiai továbbképzésük érdekében.

Az erdélyi unitárius hallgatók először 1860-ban, az oxfordi, majd 1906-ban a manchesteri unitárius főiskolába jöttek. A Sharpe-féle magyar unitárius ösztöndíjat 1911-ben alapították, de az első világháború okozta nehézségek miatt csak 1921-ben vehette igénybe első alkalommal Lőrinczi Dénes, aki két évet tanult a mi főiskolánkon. Édesapám ebben az időben volt a manchesteri unitárius főiskola szenior-hallgatója, akinek törődése az erdélyi unitárius lelkésznevelés iránt bennem is mély nyomokat hagyott.

A főiskolánkra érkező erdélyi lelkészek örömmel állapíthatták meg, hogy egymás nyomdokaiba lépnek...

Látogatásom alkalmával én is érzem, hogy elődeink nyomdokaiban járok, akik a kapcsolatok megeremtése és megerősítése érdekében jöttek Erdélybe unitárius testvéreikhez.

A 16-17. században Európaszerte kibontakozó radikális reformáció teremtette kapcsolatokat feledésbe merültek; az angol unitáriusok az erdélyi unitáriusokat a 19. század első évtizedeiben fedezték fel.

Az első tudósítás az erdélyi unitáriusokról 1811. január 1-én történik egy angol unitárius folyóiratban. Hat hónappal később, 1811. június 26-án, Thomas Rees lelkész egyházi beszédében a következőket mondja: "Jelenleg az erdélyi unitárius gyülekezetek száma kb. 150-200, híveik száma kb. 60000, és egy unitárius kollégium működik Kolozsváron."

A következő évben, 1812-ben, egy unitárius újság tudósítója közli, hogy 1787-ben Márkos György kolozsvári teológiai tanár egy munkát jelentetett meg és felteszi a kérdést, "nem lenne-e hasznos levelezésbe kezdeni Márkos professzorral, vagy más erdélyi unitáriussal, azért, hogy a távoli országban élő testvéreink vallási körülményeiről és élethelyzetükről többet tudjunk meg?"

Sajnos, 1820-ig semmi érdemleges nem történik. Ekkor John Kenrick, aki a göttingai egyetemen tanul, egy rövid beszámolót jelentetett meg az erdélyi unitáriusokról az angol unitáriusok egyik lapjában. Ennek hatására az angol unitáriusok 1821. április 30-án Londonból levelet küldtek Erdélybe, a kolozsvári unitárius teológiai tanárnak címezve. Az erdélyiek a küldeményt négy hónap múlva kapták meg és meglehangú levéllel válaszoltak, melyben röviden vázolták az erdélyi egyház megalakulásának körülményeit és jelenlegi helyzetét.

Rövid idő után egy sokkal terjedelmesebb és részletesebb levél érkezett Sylvester Györgytől, a kolozsvári kollégium teológiai tanárától. Ezután Bölöni Farkas Sándor küldött részletes levelet az angol unitárius egyháznak. Bölöni Farkas Sándor később az Amerikai Egyesült Államokba utazott, ahol unitáriusokkal is találkozott 1831-ben és így létrejött az észak-amerikai és az erdélyi unitáriusok közötti kapcsolat is.

Az 1848-as magyar szabadságharc leverése után közel tíz évig lehetetlen volt a két egyház közötti érintkezés. Amikor a körülmények megengedték, John Paget újíttotta fel - felesége Wesselényi Polixénia volt -, aki Erdélyben telepedett le és a két egyház közti élő kapcsolat megteremtője lett.

Ugyanabban az időben, 1858-ban, az angol unitárius egyház Edward Tagart unitárius lelkészét, akinek gyülekezetéhez tartozott Charles Dickens híres angol író is, Kolozsvárra küldi tájékozódás, ismeretszerzés érdekében, de sajnos, útban hazafelé Brüsszelben meghalt.

A Tagart halálával elveszett helyzetismeretet a következő évben, 1859-ben sikerült pótolni, a Kolozsvárra látogató és szerencsésen hazaérkező Steinhall lelkész révén. Ugyanebben az évben Buzogány Áron és Ferencz József akadémisták részt vettek a Brit- és Külföldi Unitárius Társulat évi londoni közgyűlésén.

Láthatjuk, hogy mindkét irányba ugyanazzal a lélekkel, ugyanazokon a nyomokon haladhatunk, ugyanazzal a hittel, amely mindnyájunkat épít.

Én azért jöttem, hogy segítséget ajánljak fel nektek, de tudatában vagyok annak, hogy mennyi mindent kaphatunk mi is tőletek, akiknek hitét, egyházhűségét annyiszor próbára tették a történelem során. Az elmúlt időszak megpróbáltatásai után kibontakozó szabadság lehetőséget nyújt történelmi kapcsolataink megújítására; mi tanulni szeretnénk tőletek, akik tudjátok, hogy milyen ára van a hithűségnek.

1922-ben, Lawrence Redfern liverpooli unitárius lelkész látogatta meg egyházakat. A liverpooli unitárius egyházközség gyülekezeti termének szép festett mennyezete van, ennek egyik része azt szimbolizálja, hogy Isten kezéből születte meg személyesedik az igazság. Elnevezése: "Az igazság feltámadása." Jézus tanításával és életpéldájával feltámadt az igazság. Imádkozom, hogy Isten igazsága és a jézusi szeretet megvalósuljon egyházaink életében és szerte a világon, hogy ugyanazon lélekkel ugyanazokon a nyomokon járjunk. Ámen.

ESZMÉK, GONDOLATOK

Milyen furcsa is vagy Te, ember! / Egyszer azért vagy elégedetlen, mert Istened távol van tőled, / máskor meg azért, mivel túl közel jött / hozzád!
(*J.H.Newmann*)

Vallom és hirdetem, hogy vannak olyan igazságok, amelyeknek alapján minden igaz embernek találkoznia kell. Ahogy Erdély földjén a hegyek völgyekkel, a mezők erdőkkel, hófedte bércek a síksággal váltakoznak, éppen úgy váltakoznak a népek Erdély földjén, ahol három nyelven beszélnek és 6-7 féle szertartás szerint imádják Istent, de van a krisztusi evangéliumnak ereje, amely hozzásegít ahhoz, hogy a különféle ellentétek összhangba olvadjanak fel és a testvéri együttműködés útját egyengessék. (*Márton Áron*)

Az ember a Végtelen felé meghaladja az embert. (*Pascal*)

Csak a gyenge szereti önmagát, az erős egész nemzeteket hordoz szívében!
(*Széchenyi István*)